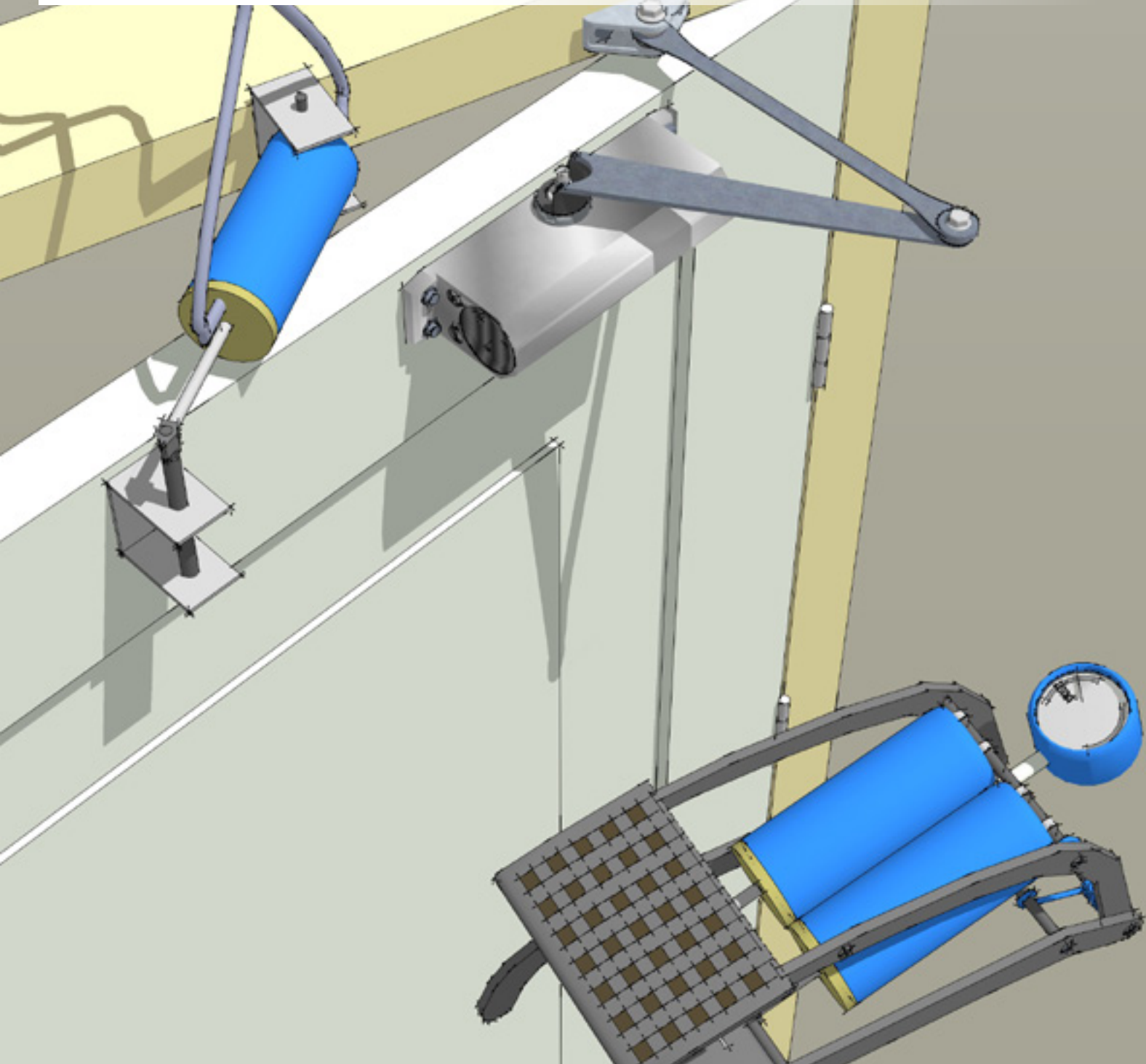

KUNSTGREPEN

VPT-erelid Dhian Siang Lie zei ooit: "Podiumtechniek bestaat niet. Er bestaat alleen techniek, en die kun je toepassen op een podium." Dus waarom zou je enkel naar middelen grijpen die voor theater bedoeld zijn? Kunst vraagt om een vrije geest – het verlangde effect soms om een verrassende oplossing.

'De deuren moesten langzaam ope

Dure deurenpomp

I TEKST: GERBRAND BORGDORFF | ILLUSTRATIE: ERIC HELDENS I

The School for Scandal van de Britse schrijver Richard Brinsley Sheridan was de laatste voorstelling van Toneelgroep Baal. Het stuk is geschreven in 1777 voor het Londense Theater Drury Lane, een commercieel theater dat publiek trok met spektakelstukken en decoreffecten. Het is een voorstelling met veel misverstand, roddel, een moralistisch einde en volop aanleiding voor een serie in-de-kast-uit-de-kast-scènes. De voorstelling werd gespeeld in Frascati 1, een zaal met balkonnetjes en veel toegangsdeuren. Regisseur Leonard Frank wilde dat zeven van die deuren automatisch open en dicht zouden gaan. Het was aan Hans Westendorp, het hoofd techniek, om dat voor elkaar te krijgen, liefst voor weinig.

Een soort lichtkrant

Nu had Westendorp één gelukje: toen hij in 1984 begon bij Frascati stond daar een kunstwerk van Theo Botschuijver te verstoffen: een soort lichtkrant. Dit apparaat bestond uit 32 dunne slangetjes met daarin paarse vloeistof en lucht. De slangetjes liepen langs de gevel. Door de paarse vloeistof in afgestemde hoeveelheden door de slangetjes te duwen, konden letters worden gevormd op de gevel, zoals bij een lichtkrant. Waar de kunstenaar vermoedelijk geen rekening mee had gehouden is dat vloeistof niet samendrukbaar is, waar lucht dat wel is. De letters vervaagden veel te snel en de krant heeft nooit gefunctioneerd. Dat was misschien jammer voor de opdrachtgever, die naar het schijnt een ton (in gulden) had betaald, maar het was een uitkomst voor Westendorp die daardoor beschikte over een goede compressor en veel slangetjes, compleet met kraantjes, drukventielen en andere (dure) onderdelen. Hij had nu alleen nog zuigers nodig om de deuren open te duwen. Die vond hij op het Waterlooplein in de vorm van autopompjes: kleine pompjes met twee cilinders en een voetpedaal, bedoeld voor het oppompen van autobanden.

Voordat hij iets kon doen met zijn verzameling moest alles grondig worden gereinigd. De ventielen en slangen waren dichtgeslibd met resten van de paarse vloeistof. De autopompjes waren niet vies, maar wel lek. Met rubber van binnenbanden en een laag vaseline maakte Westendorp de cilinders luchtdicht. De pompjes werden op de sponning van de deur gemonteerd. Een armpje verbond de pomp met de deur. Door de zuiger naar buiten te drukken werd de deur geopend. Het was nog even lastig om dat met de juiste snelheid te laten gebeuren. De deuren moesten langzaam openen, maar wel direct reageren. Westendorp besloot te werken met twee parallelle luchtkleppen, één met en één zonder regelaar. Zodra de deur in beweging komt sluit de onbegrensde klep en opent de deur zich langzaam, daarbij in bedwang gehouden door de begrensde klep. Sluiten van de deuren ging gewoon met een dranger.

Wisselklep

Een van de deuren vroeg om een bijzondere aanpak, omdat deze niet alleen met luchtdruk zou worden geopend en gesloten, maar ook met de hand door de acteurs. Daarvoor modificeerde Westendorp een van de pompen tot een exemplaar met een dubbelwerkende cilinder, met aan beide zijden een wisselklep. In rust staan de beide kamers in verbinding met de compressor. Als één van de kleppen geactiveerd wordt sluit de luchtaanvoer en daalt in één kamer de druk. Doordat de andere op druk blijft, beweegt de deur tot beide kleppen in rust zijn en de druk in beide kamers weer gelijk is.

En werkte het? Het werkte. Maar de acteurs van Baal vonden het stuk zo'n verschrikkelijke draak dat ze na de eerste try-out besloten het niet verder te spelen. In plaats daarvan werd de afscheidsvoorstelling een compilatie van scènes uit de geschiedenis van Baal. Een prachtig afscheid met volle zalen. Jammer van die automatische deuren. Dat wel. <<

Zelf ervaring met het gebruik van 'oneigenlijke' (technische) middelen voor theatereffekten? Laat het ons weten, we beschrijven het graag in deze rubriek. Mail naar kunstgreden@zichtlijnen.nl.

nen, maar wel direct reageren'